

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfers

C.M. Billiet en S. Rousseau¹

I. Inleidend

1. De mogelijkheid tot verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen (hierna “voordeelontneming”) werd ruim twintig jaar geleden in Boek I Strafwetboek opgenomen². Haast onmiddellijk werd ingezien dat de vermogenssanctie, verankerd in de artikelen 42, 3°, en 43bis Strafwetboek, ook perspectieven bood ter beteugeling van milieucriminaliteit³. De eerste gerechtelijke uitspraken die er toepassing van maken in milieudossiers zouden van 1993-1994 dateren. Ze werden geveld door de correctionele rechtbank te Gent, op, *resp.* 17 juni 1993, 21 juni 1993, 16 september 1993 en 1 maart 1994, en betroffen schendingen van de afvalstoffenwetgeving.⁴ In de navolgende jaren zou de voordeelontneming een plaats hebben verworven in de

¹ Met dank aan het IWT voor financiering in het kader van het SBO-project *Environmental law enforcement: a comparison of practice in the criminal and the administrative tracks* (2007 – 2011) (promotor Prof. Dr. L. Lavrysen; projectauteur en -coördinator Dr. C.M. Billiet). Projectwebsite, met downloadbare versie van de projectpublicaties: www.environmental-lawforce.be.

De informatie-inzameling voor deze bijdrage werd afgesloten op 15 december 2011.

Ook al is het IWT/SBO-onderzoekproject thans afgelopen, blijft de ‘Environmental Lawforce’-website bestaan. Hij fungeert voortaan als informatieforum voor onderzoek inzake publiekrechtelijke rechtshandhaving en milieurechtshandhaving gepleegd door de voormalige projectpartners, in het bijzonder het Centrum voor Milieu- en Energierecht (CM&ER) van de U.Gent, het Centrum voor Economische Studiën (*Research Group Energy, Transport and Environment*) (CES) van de K.U.Leuven, en het Centrum voor Economie en Duurzaam Ondernemen (CEDON) van de HUBrussel.

² Wet 17 juli 1990 tot wijziging van de art. 42, 43 en 505 van het Strafwetboek en tot invoeging van een artikel 43bis in hetzelfde Wetboek (*B.S.* 15 augustus 1990) (inwerkingtreding op 25 augustus 1990).

³ Voor wat dit punt betreft, wordt vaak verwezen naar de inaugurale rede van substituut-procureur-generaal Etienne Goethals inzake milieustrafrecht, uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 2 september 1991. Zie E. GOETHALS, “Hoe zwak is de schakel?”, *R.W.* 1991-92, (377) nrs. 46 – 47. Een jaar eerder wees Michaël Faure op het potentieel van de sanctie ter bestrijding van milieudelicten: M. FAURE, *Preadvies Milieustrafrecht*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 1990, nr. 120. Onder zijn invloed formuleerde de Interuniversitaire Commissie tot Herziening van het Milieurecht in het Vlaamse Gewest -- naar haar voorzitter, Professor Hubert Bocken, in de wandel Commissie Bocken genoemd -- reeds in 1990-1991 voorstellen waarin het gebruik van het instrument werd bepleit: H. BOCKEN en P. VERBEEK (eds.), *Voorontwerp van Kaderdecreet Milieuhygiëne. Verslag van de werkzaamheden van de Interuniversitaire Commissie tot Herziening van het Milieurecht (colloquium van 2 en 3 december 1991)*, dl. I, U. Gent – Seminarie voor Milieurecht, 238 – 240; zie ook INTERUNIVERSITAIRE COMMISSIE TOT HERZIENING VAN HET MILIEURECHT IN HET VLAAMSE GEWEST (ed.), *Voorontwerp Decreet Milieubeleid*, Brugge, die Keure, 1995, 85 en 789 – 791.

⁴ Corr. Gent (22^e Kamer), 17 juni 1993, *T.M.R.* 1994, 281; Corr. Gent (19^e Kamer), 21 juni 1993, *T.M.R.* 1994, 260-261; Corr. Gent, 16 september 1993, *T.M.R.* 1994, 281 – 282; Corr. Gent, (21^e Kamer), 1 maart 1994, *T.M.R.* 1994,

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

milieurechtspraak: *anno* 2005 noteert ROZIE in haar doctoraatsverhandeling omtrent de sanctie dat het opvalt dat zij “*inzake milieumisdrijven (...) goed ingeburgerd is, in het bijzonder m.b.t. de wetgeving op afvalstoffen (...)*”⁵.

Deze bijdrage betreft de toepassing van de voordeelontneming in het domein van het milieurecht, te begrijpen als de som van milieuhygiënerecht en natuurbeheerrecht, met uitsluiting van het ruimtelijk ordeningsrecht.

De opzet ervan is beperkt. We willen de praktijkwerking van de voordeelontneming met toepassing van de artikelen 42, 3° en 43bis Strafwetboek documenteren. Eenvoudige vragen waarop we een antwoord willen bieden, zijn de volgende.

- 1/ Is de straf inderdaad goed ingeburgerd? Heeft zij, met name, haar weg gevonden naar de rechtspraak van de verschillende rechtbanken van eerste aanleg?
- 2/ Hoe ligt de verhouding, in de werking van de straf, tussen de vorderingen van het openbaar ministerie enerzijds en de zetel anderzijds?
- 3/ In welke materies wordt de straf opgelegd? Staat de afvalstoffenproblematiek nog steeds centraal? Of bestrijken de toepassingen een waaier aan materies, *qua* types leefmilieuschade en hinder en *qua* sectorwetgevingen?
- 4/ Wat zijn de bedragen die worden verbeurdverklaard? Hoe situeren zij zich t.o.v. de boetebedragen?
- 5/ Welke types vermogensvoordelen worden *de facto* afgeroomd? Ontdoken milieubelastingen? Uitgespaarde onkosten meer in het algemeen? Illegale inkomsten?
- 6/ Hoe staat de beroepsaanleg t.o.v. de uitspraken van de eerste aanleg waarin een voordeelontneming wordt opgelegd?
- 7/ Laatst maar niet minst: wijst de huidige praktijk op probleemzones in de wettelijke formulering en het gebruik van de straf, die nader onderzoek behoeven?

We voeren dit verkennende onderzoek met gebruik van cijfermateriaal dat we ontleen aan twee databestanden.

- 1/ Het eerste databestand dat we gebruiken, is het *Environmental Lawforce* – bestand ⁶. Zoals bekend, omvat dit onder meer de milieustrafrechtspraak die tot stand kwam in het rechtsgebied van

282. Zie ook M. FAURE, “De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen bij milieudelicten (noot bij Corr. Gent, 10 mei 1994), *T.M.R.* 1994, (267) nr. 2.

⁵ J. ROZIE, *Voordeelsontneming. De wisselwerking tussen de toepassingsvoorwaarden en het rechtskarakter van de verbeurdverklaring van illegale vermogensvoordelen*, Antwerpen – Oxford, Intersentia, 2005, 153 (hierna “ROZIE (2005)”).

⁶ Concept en opbouw: C.M. BILLIET, S. ROUSSEAU, A. BALCAEN, R. MEEUS, K. STYNS, G. DE MEYER, T. VANDER BEKEN & L. LAVRYSEN, “Milieurechtshandhaving: een databestand voor onderzoek naar de penale en bestuurlijke sanctioneringspraktijk”, *T.M.R.* 2009, 128 – 150 (hierna “BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS et al. (2009)”).

Andere publicaties die gebruik maken van dit bestand zijn: C.M. BILLIET, S. ROUSSEAU, A. BALCAEN, R. MEEUS, K. STYNS, G. DE MEYER, T. VANDER BEKEN & L. LAVRYSEN, “Milieucriminaliteit in handen van

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

het Hof van Beroep te Gent in de jaren 2003 – 2006, met een beperkte uitbreiding tot 2007 (arresten aangaande beroepen ingesteld tegen vonnissen gevelde in 2003 – 2006). Deze rechtspraak telt 1156 uitspraken: 1033 correctionele vonnissen en 123 arresten. Er stonden al bij al 1880 verdachten terecht (1615 in de correctionele zaken en 265 in de beroepsdossiers) die zich dienden te verantwoorden voor 3538 tenlasteleggingen (2983 in eerste aanleg en 555 in beroep).⁷

2/ Het tweede databestand waarmee we werken, vormt een uitbreiding van het *Environmental Lawforce* – bestand. Het omvat uitsluitend rechtspraak waarin toepassing is gemaakt van de artikelen 42, 3°, en 43bis Strafwetboek en meer bepaald:

- de vonnissen (2003 – 2006) en arresten (2003 – 2007) uit het *Environmental Lawforce* – bestand met toepassing van de voordeelontneming;
- de arresten van na 31 december 2007 die ook uitspraak doen over beroepen ingesteld tegen vonnissen uit net vermelde selectie; het meest recente van deze arresten dateert van september 2010⁸.

Dit bestand, dat we het Doorstroombestand noemen, omvat 65 vonnissen en 35 arresten. Het is uiteraard bijzonder geschikt om de verhouding tussen de rechtspraak in eerste aanleg en beroep te onderzoeken.

Het spreekt voor zich dat het geheel van de rechtspraak die werd opgenomen in het *Environmental Lawforce* – bestand en het Doorstroombestand tot op vandaag goeddeels ongepubliceerd is gebleven.

2. Voor achtergrondkennis betreffende de voordeelontneming verwijzen we naar de uitgebreide literatuur dienaangaande. We gaan ook niet in op de cassatierechtspraak die de draagwijdte van de

strafrechters en beboetingsambtenaren: feiten uit Vlaanderen en Brussel", *Milieu en Recht* 2009, 342 – 349; C.M. BILLIET, T. VANDER BEKEN, S. ROUSSEAU, A. BALCAEN, R. MEEUS, K. STYNS, G. DE MEYER & L. LAVRYSEN, "Milieucriminaliteit: feiten omtrent bestraffing", *Panopticon* 2009, 69 – 75; C.M. BILLIET, "Bestrafing van milieucriminaliteit: de beboetingsambtenaar als derde speler op het veld", in L. LAVRYSEN (ed.), *Het milieuhandhavingsdecreet in de praktijk. Een jaar nieuwe milieuhandhavingspraktijk onder de loep*, Brugge, die Keure, 2010, 83 – 132; C.M. BILLIET, S. ROUSSEAU, R. MEEUS & A. BALCAEN, "Minnelijke schikkingen voor milieumisdrijven in Vlaanderen", *Panopticon* 2010/4, 78 – 84; C.M. BILLIET, T. BLONDIAU & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit in het beleid van de strafrechter. Bestrafen tussen Haus en Brundtland", *R.W.* 2010-11, 898 – 931; C.M. BILLIET & N. BROECKHOVEN, "De milieustrafrechter en toekomstbeveiliging: praktijkprofiel van het exploitatieverbod", *Nullum Crimen* 2011, 101 – 126; C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "How real is the threat of imprisonment for environmental crime?", *European Journal of Law and Economics* 2011, 16 p., DOI 10.1007/s10657-011-9267-2; T. BLONDIAU & S. ROUSSEAU, "The Impact of the Judicial Objective Function on the Enforcement of Environmental Standards", *Journal of Regulatory Economics* 37(2), 196 – 214.

In januari 2012 zal het databestand in bewerkte vorm *online* gaan en vrij ter beschikking staan van geïnteresseerde gebruikers.

⁷ De geringe verschillen in de hier vermelde aantallen met de aantallen vermeld in BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), staan voor verbeteringen die voortvloeien uit een bijkomende kwaliteitscontrole van het bestand die we in 2011 hebben uitgevoerd.

⁸ Gent 10 september 2010, O.M. t. B1 en b.v.b.a. P., *onuitg.*

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

wettelijke regeling op verschillende vlakken heeft gepreciseerd. Ook deze rechtspraak komt overvloedig aan bod in uiteenlopende annotaties en overige rechtsleer.⁹

II. Is de voordeelontneming goed ingeburgerd in de milieustrafrechtspraak? En hoe ligt de verhouding tussen openbaar ministerie en zetel?

3. In 1997 verschenen drie bijdragen die een overzicht bieden van de toenmalige toepassing van de voordeelontneming in de milieustrafrechtspraak. Ze waren van de hand van, *resp.*, DE NAUW¹⁰, FAURE¹¹ en FAURE & DE ROOS¹². Alle drie deze publicaties stellen vast dat de toepassingen van de voordeelontneming in milieudossiers haast uitsluitend te vinden zijn in vonnissen van de correctionele rechtbank te Gent en, aansluitend hierop, arresten van het Hof van Beroep te Gent. Incidenteel komen ook toepassingen voor in het Antwerpse.¹³

Nazicht van de rechtspraak die werd gepubliceerd in 1996 – 2011, de jaren na deze drie rechtspraakoverzichten, leidt tot het besluit dat de situatie amper evolueerde. Naar de gepubliceerde rechtspraak aangeeft, is de correctionele rechtbank van Gent de enige van de 27 correctionele rechtbanken van het land die geregeld toepassing maakt van de voordeelontneming¹⁴. Een beperkt

⁹ Een bruikbaar uitgangspunt voor de verkenning van wetgeving, rechtspraak en literatuur, biedt o.m. VAN DEN WYNGAERT's handboek strafrecht en strafprocesrecht: Ch. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2009, 427 – 449. En ROZIE's proefschrift over de voordeelontneming vormt uiteraard een basiswerk over het onderwerp: J. ROZIE, *Voordeelsontneming. De wisselwerking tussen de toepassingsvoorwaarden en het rechtskarakter van de verbeurdverklaring van illegale vermogensvoordelen*, Antwerpen – Oxford, Intersentia, 2005, 508 p.

¹⁰ A. DE NAUW, “De voordeelontneming. Een eerste evaluatie van de wet en van de rechtspraak”, in *Liber Amicorum José Vanderveeren*, Brussel, Bruylant, 1997, 37 – 54 (“DE NAUW (1997)”).

¹¹ M. FAURE, “Recente ontwikkelingen in de rechtspraak inzake de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen bij milieudelicten”, *T.M.R.* 1997, 250 – 262 (“FAURE (1997)”).

¹² M. FAURE en T. DE ROOS, “De ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel in Nederlandse en Belgische milieustrafzaken”, in M. FAURE en K. DEKETELAERE (eds.), *Ius Commune en milieurecht. Actualia in het milieurecht in België en Nederland*, Antwerpen – Groningen, Intersentia, 1997, 291 – 327 (“FAURE & DE ROOS (1997)”).

¹³ DE NAUW (1997), 40; FAURE (1997), nr. 31; FAURE & DE ROOS (1997), 325.

¹⁴ Aldus onder meer, zonder pretentie van volledigheid: Corr. Gent 21 maart 1995, *T.M.R.* 1997, 306; Corr. Gent 4 april 1995, *T.M.R.* 1996, 375; Corr. Gent 9 februari 1999, *T.M.R.* 2000, 242 – 244; Corr. Gent 2 april 2001, *T.M.R.* 2002, 176 – 178; Corr. Gent 25 maart 2002, *T.M.R.* 2002, 438 – 441; Corr. Gent 6 januari 2003, *T.M.R.* 2003, 434 – 440; Corr. Gent 17 juni 2003, *T.M.R.* 2003, 653; Corr. Gent 23 juni 2003, *T.M.R.* 2004, 589 – 591; Corr. Gent 3 november 2003, *T.M.R.* 2004, 591 – 598; Corr. Gent 6 januari 2004, *T.M.R.* 2005, 226 – 227; Corr. Gent 3 mei 2004, *T.M.R.* 2004, 728 – 730; Corr. Gent 3 mei 2004, *T.M.R.* 2004, 730 – 732; Corr. Gent 7 februari 2005, *T.M.R.* 2005, 305 – 308; Corr. Gent 28 juni 2005, *T.M.R.* 2005, 715 – 717; Corr. Gent 11 oktober 2005, *T.M.R.* 2006, 278 – 279; Corr. Gent 15 november 2005, *T.M.R.* 2006, 280; Corr. Gent 2 mei 2006, *T.M.R.* 2006, 678; Corr. Gent 16 mei 2006, *T.M.R.* 2006, 560 – 562; Corr. Gent, 26 juni 2006, *T.M.R.* 2007, 63 – 69; Corr. Gent, 26 juni 2006, *T. Strafr.* 2007, 78; Corr. Gent 23 januari 2007, *T.M.R.* 2007, 254 – 259. Zie eveneens, in beroep tegen Gentse vonnissen: Gent 8 februari 1996, *T.M.R.* 1997, 304 – 305; Gent 10 december 1999, *T.M.R.* 2000, 242; Gent 20 oktober 2006, *T.M.R.* 2007, 273 – 274.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

aantal van de overige correctionele rechtbanken, onder meer de rechtbanken te Dendermonde, Ieper en Oudenaarde, legt de straf sporadisch op ¹⁵. Van het merendeel van de correctionele rechtbanken is niet één toepassing te vinden ¹⁶.

Sedert de inwerkingtreding van de zogenaamde Kaalplukwet op 24 februari 2003, kent de werking van de voordeelontneming natuurlijk een uitermate belangrijk nieuw gegeven. De rechter kan niet langer ambtshalve een voordeelontneming opleggen. Het openbaar ministerie heeft dienaangaande een initiatiefmonopolie, uit te oefenen middels een schriftelijke vordering ¹⁷. Er zijn, bij ons weten, nog geen data gekend over de mate waarin de zetel vorderingen tot voordeelontneming van het openbaar ministerie gevolg geeft. Hoe zou één en ander lopen?

4. Wat leert het *Environmental Lawforce* – bestand ons aangaande het gebruik van de straf door de correctionele rechtbanken en de wijze waarop parket en zetel hierin samenwerken?

1/ T.a.v. 119 van de 1615 beklaagden die in eerste aanleg terecht stonden, vorderde het openbaar ministerie een voordeelontneming. Dit staat voor een vordering van de straf t.o.v. iets meer dan 7% van de beklaagden. Van de 119 gevorderde voordeelontnemingen, werden er 78 toegekend door de strafrechter. Van de gevorderde voordeelontnemingen werden er dus bijna twee op de drie (65%) toegekend door de zetel. Dit betekent dat uiteindelijk 4,83% van de beklaagden in eerste aanleg met een voordeelontneming werd bestraft.

2/ Wanneer we de casuïstiek opsplitsen over de verschillende correctionele rechtbanken van het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent, blijkt de correctionele rechtbank van Gent niet meer alleen te staan in het gebruik van de voordeelontneming. De correctionele rechtbank te Ieper heeft sedert midden de jaren negentig van vorige eeuw een sterke inhaalbeweging uitgevoerd. Brugge, Dendermonde, Kortrijk en Oudenaarde passen de straf toe, doch in geringe mate. Het bestand omvat geen toepassingen uit Veurne.

¹⁵ Corr. Oudenaarde 10 mei 2001, *T.M.R.* 2002, 195; Corr. Oudenaarde 8 mei 2003, *T.M.R.* 2004, 256 – 259; Corr. Dendermonde 27 mei 2003, *T.M.R.* 2004, 66 – 75; Corr. Ieper 13 februari 2006, *T.M.R.* 2007, 56 – 59; Corr. Ieper 12 februari 2007, *T.M.R.* 2007, 462 – 463.

¹⁶ Opmerkelijk is de volkomen afwezigheid van gepubliceerde milieustrafrechtspraak met toepassing van de voordeelontneming uit het Franstalige landsgedeelte.

¹⁷ Artikel 43bis, eerste lid, Sw, zoals gewijzigd. Zie ook, voor het geval van een opschorting van de uitspraak van veroordeling, artikel 6, tweede lid, *in fine* Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, zoals gewijzigd.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

Tabel 1. Casuïstiek per correctionele rechtbank

Rechtbank	Gevorderd	Toegewezen
Brugge	5	4
Dendermonde	7	4
Gent	61	43
Ieper	42	23
Kortrijk	2	2
Oudenaarde	2	2
Totaal	119	78

3/ Door na te gaan in welke mate de betrokkenen werden vrijgesproken, krijgen we een correct beeld over de mate waarin de strafrechter het openbaar ministerie in zijn vordering volgt. De correctionele rechtbank te Ieper blijkt de enige te zijn, in de onderzochte casuïstiek, die een voordeelontneming oplegt bij opschorting van de uitspraak van veroordeling. En vooral in Gent volgt de zetel het openbaar ministerie geregeld niet: slechts ca. 77% van de gevorderde voordeelontnemingen werd er toegewezen.

Tabel 2. Vorderingen tot voordeelontneming: vrijspraken, opschorting en veroordeling

Uitspraak	Opschorting van veroordeling		Veroordeling		Vrijspraak	
	Gevorderd	Toegewezen	Gevorderd	Toegewezen	Gevorderd	Toegewezen
Brugge	1	0	4	4	0	0
Dendermonde	3	0	4	4	0	0
Gent	4	0	56	43	1	0
Ieper	8	2	23	21	11	0
Kortrijk	0	0	2	2	0	0
Oudenaarde	0	0	2	2	0	0

De afwijzing van de vordering tot voordeelontneming in zaken waar de zetel een veroordeling of opschorting van veroordeling uitsprak, wordt verantwoord door tweeërlei motieven. Een eerste type motieven verwijst naar de juridisch-technische premissen om een voordeelontneming op te leggen; de afwijzing van de vordering vloeit er rechtstreeks voort uit de vaststelling dat niet aan die voorwaarden is voldaan. Aldus voornamelijk een gebrek aan bewijs van het vermogensvoordeel of van het causaal verband ervan met het misdrijf. De overige motieven behelzen een opportuiniteitsbeoordeling. Zo bv. de overweging dat de gunst van de opschorting wordt toegestaan. In die trant ook de volgende motieven: wanneer de kosten voor het plegen van het misdrijf worden meegenomen, leed de beklagde verlies; de beperkte financiële draagkracht van de beklagde; de toekenning van de gunst van de opschorting.

5. Op de vraag of de voordeelontneming inzake milieumisdrijven nu inderdaad, zoals ROZIE in 2005 stelde, een straf vormt die "goed ingeburgerd" is, valt moeilijk een antwoord te geven. Een

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

massa data die het mogelijk zou maken hier een iets zinnigs over te zeggen, ontbreekt. Wel doen we twee vaststellingen.

1/ De verspreiding van de straf over de verschillende correctionele rechtbanken loopt, relatief gesproken, niet slecht. We hebben met het *Environmental Lawforce* – bestand ook onderzoek gevoerd naar het gebruik van het exploitatieverbod¹⁸ en het bevel tot ambtshalve afvalstoffenverwijdering¹⁹. Hieruit bleek dat het exploitatieverbod in de jaren 2003 – 2006 uitsluitend is toegepast door de correctionele rechtbanken van Dendermonde en Gent²⁰. Voor het bevel tot ambtshalve afvalstoffenverwijdering waren de bevindingen vrij gelijkaardig: de sanctie werd toegepast in Dendermonde, Gent en Oudenaarde²¹.

2/ Voor wat het principe van een voordeelontneming betreft, sluit de zetel zich in ruime mate aan bij het vorderingsbeleid van de parketten. Dit had ook anders kunnen zijn. De oplegging van een voordeelontneming blijft wettelijk gezien na vordering een facultatieve mogelijkheid, waarin opportuniteitsoverwegingen hun plaats hebben.

Voor het overige lijkt het ons toch mogelijk te stellen dat de toepassingsgraad van de straf eerder laag is. Haar toepassingspotentieel ligt zeker hoger.

III. Wat zijn de vormen van leefmilieuschade en hinder die tot de straf aanleiding geven? Welke sectorwetgevingen zijn bij de praktijk betrokken?

6. De rechtspraakoverzichten van DE NAUW, FAURE en FAURE & DE ROOS van 1997 merken alle drie op dat de gekende toepassingen van de voordeelontneming inzake milieudelicten haast uitsluitend schendingen van de afvalstoffenwetgeving betreffen²².

Wanneer we de rechtspraak doorlopen die werd gepubliceerd in de periode 1996 – 2011, blijkt meteen dat zich op dit punt een evolutie heeft voorgedaan. In deze rechtspraak blijven schendingen van de afvalstoffenwetgeving tot toepassing van de artikelen 42, 3°, en 43bis Strafwetboek leiden²³,

¹⁸ Artikel 39, §2, Milieuvergunningendeceet 1985, opgeheven per 1 mei 2009. Huidige kernbepaling: artikel 16.6.5 Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid.

¹⁹ Artikel 59 Afvalstoffendeceet 1981, opgeheven per 1 mei 2009. Huidige kernbepaling: artikel 16.6.4 Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid.

²⁰ C.M. BILLIET & N. BROECKHOVEN, “De milieustrafrechter en toekomstbeveiliging: praktijkprofiel van het exploitatieverbod”, *l.c.*, nr. 6.

²¹ N. BROECKHOVEN & C.M. BILLIET, *De afvalstoffenverwijdering in het milieustrafrecht: verkenning van het praktijklandschap*, Lawforce Working Paper, Februari 2011, *onuitg.*, nrs. 5 – 6. Volledigheidshalve: we vonden in de onderzochte casuïstiek ook één toepassing voor de correctionele rechtbanken van zowel Kortrijk als Veurne.

²² DE NAUW (1997), nr. 5; FAURE (1997), nr. 10 e.v. ; FAURE & DE ROOS (1997), 315 – 322.

²³ Bv.: Corr. Gent 4 april 1995, *T.M.R.* 1996, 375; Corr. Gent 9 februari 1999, *T.M.R.* 2000, 242 – 244; Corr. Gent 11 oktober 2005, *T.M.R.* 2006, 278 – 279.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

maar vanaf 2000 domineren schendingen van de milieuvergunningsplicht en milieuvergunningsvoorwaarden de casuïstiek ²⁴. Daarnaast valt er ook een diversificatie waar te nemen, met toepassingen aangaande schendingen van de geluidshinderwetgeving ²⁵, de bodemsaneringswetgeving ²⁶, de meststoffenwetgeving ²⁷, het Decreet 1995 Algemene bepalingen milieubeleid ²⁸, ... Wat kan het *Environmental Lawforce* – bestand ons aangaande deze evolutie verder leren?

7. De hierna volgende figuren geven het aantal tenlasteleggingen met betrekking tot een bepaalde wetgeving *in de volledige dataset* van het *Environmental Lawforce* – bestand betreffende de eerste aanleg (Figuur 1) en het aantal tenlasteleggingen met betrekking tot een bepaalde wetgeving *waar een vermogensvoordeel werd gevorderd* van de beklaagde in eerste aanleg (Figuur 2). De data bevestigen overvloedig dat de voordeelontneming de afvalstoffenwetgeving is ontgroeid; er heeft zich inderdaad een diversificatie van de toepassingen van de straf voorgedaan, die nog breder reikt dan uit de gepubliceerde rechtspraak blijkt. De milieuvergunningswetgeving kaapt de hoofdmoot van de casuïstiek weg. Voorts wordt voornamelijk bij schendingen van de meststoffenwetgeving aan een voordeelontneming gedacht, naast onder meer de grond- en de oppervlaktewaterenwetgeving.

Figuur 1. Eerste aanleg: aantal tenlasteleggingen met betrekking tot een bepaalde wetgeving in de volledige dataset

²⁴ Aldus o.m.: Corr. Oudenaarde 10 mei 2001, *T.M.R.* 2002, 195; Corr. Gent 25 maart 2002, *T.M.R.* 2002, 438 – 441; Corr. Dendermonde 27 mei 2003, *T.M.R.* 2004, 66 – 75; Corr. Gent 3 november 2003, *T.M.R.* 2004, 591 – 598; Corr. Gent 6 januari 2004, *T.M.R.* 2005, 226 – 227; Corr. Gent 28 juni 2005, *T.M.R.* 2005, 715 – 717; Corr. Gent, 26 juni 2006, *T.M.R.* 2007, 63 – 69; Corr. Gent 23 januari 2007, *T.M.R.* 2007, 254 – 259; Corr. Ieper 12 februari 2007, *T.M.R.* 2007, 462 – 463.

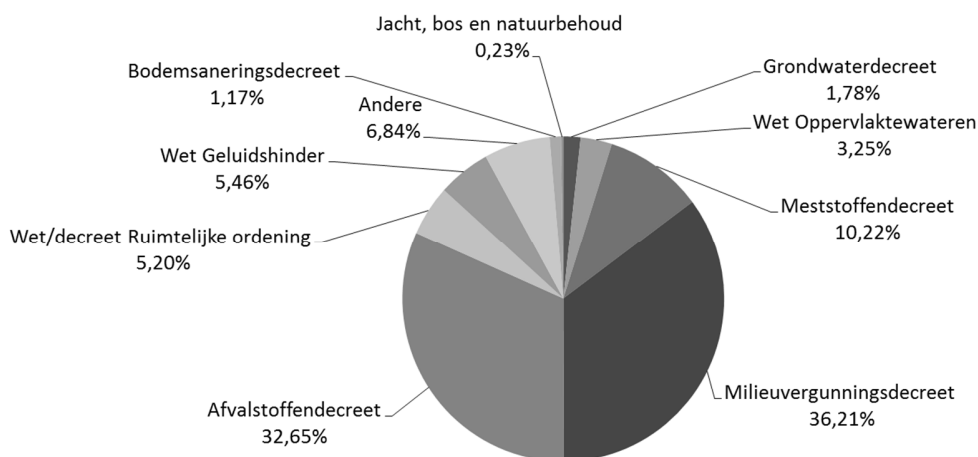
²⁵ Bv. Corr. Gent 7 februari 2005, *T.M.R.* 2005, 305 – 308.

²⁶ Bv. Corr. Gent 16 mei 2006, *T.M.R.* 2006, 560 – 562.

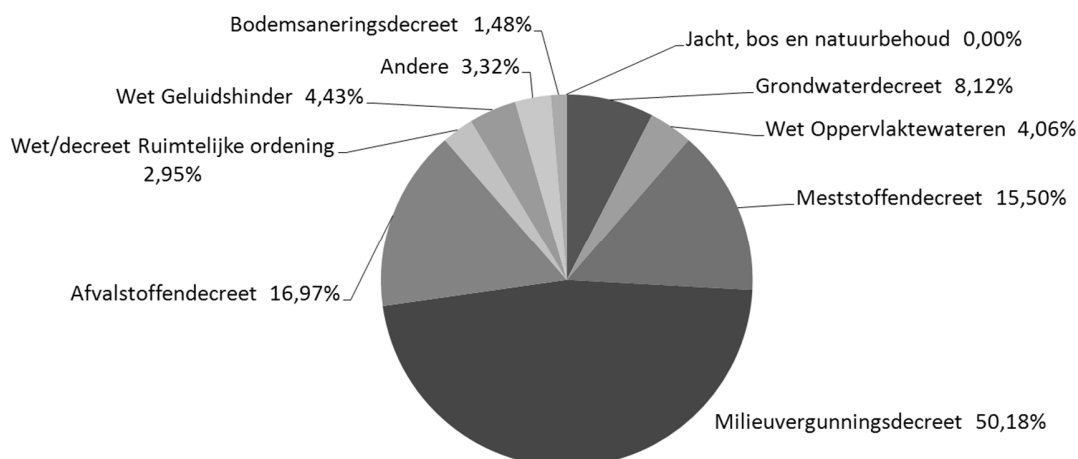
²⁷ Bv. Corr. Ieper 13 februari 2006, *T.M.R.* 2007, 56 – 59.

²⁸ Corr. Gent 25 maart 2002, *T.M.R.* 2002, 438 – 441.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

Figuur 2. Eerste aanleg: aantal tenlasteleggingen met betrekking tot een bepaalde wetgeving waar een vermogensvoordeel werd gevorderd van de beklaagde

Tabel 3 preciseert de informatie die uit Figuur 1 en Figuur 2 blijkt²⁹. We leren er dat de beklaagden vervolgd voor tenlasteleggingen in verband met de wetgeving inzake grondwater (42%), meststoffen (14%), milieuvergunningen (13%), bodemsanering (11%) en oppervlaktewater (11%) een meer dan gemiddelde kans (9,08%) hebben om met de vordering van een voordeelontneming geconfronteerd te worden.

²⁹ Wie de percentages bij Figuur 1 en bij Figuur 2 samentelt, komt iets boven de 100% uit (een 103% resp. 107%). De verklaring hiervoor ligt in het gegeven dat een klein aantal aparte tenlasteleggingen de schending van meer dan één wetgeving betroffen, typisch een schending van zowel de meststoffenwetgeving als grondwaterwetgeving. De zelfde percentages komen terug in Tabel 3, tweede en vierde kolom; ook die beide kolommen tellen dus samen tot boven de 100%.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

Tabel 3. Eerste aanleg: tenlasteleggingen (TLL) betreffende welke wetgeving leiden tot vordering van een voordeelontneming (VOM)?

Wetgeving	Alle verdachten		Enkel verdachten met gevorderd VOM		Aantal TLL met gevorderd VOM t.o.v. totaal aantal TLL (2)/(1)
	Aantal TLL (1)	% t.o.v. totaal TLL	Aantal TLL (2)	% t.o.v. TLL met gevorderd VOM	
Grondwaterdecreet 1984	53	1,78%	22	8,12%	41,51%
Meststoffendecreet 1991	305	10,22%	42	15,50%	13,77%
Milieuvergunningdecreet 1985	1080	36,21%	136	50,18%	12,59%
Bodemsaneringsdecreet 1995	35	1,17%	4	1,48%	11,43%
Wet 1971 Oppervlaktewateren	97	3,25%	11	4,06%	11,34%
Wet 1973 Geluidshinder	163	5,46%	12	4,43%	7,36%
Wet/decreet Ruimtelijke ordening	155	5,20%	8	2,95%	5,16%
Afvalstoffendecreet 1981	974	32,65%	46	16,97%	4,72%
Andere	204	6,84%	9	3,32%	4,41%
Natuur: jachtdecreet, bosdecreet, decreet natuurbehoud	7	0,23%	0	0,00%	0,00%
Totaal alle wetgeving	2983		271		9,08%

8. De gegevens aangaande de werkelijke verontreiniging en hinder die zich in het dossier voordeden, los van de geschonden wetgeving, zijn opgenomen in Tabel 4. Ze vervolledigen het beeld dat uit de bovenstaande data blijkt.

Tabel 4: Eerste aanleg: tenlasteleggingen (TLL) met welke verontreiniging en hinder leiden tot vordering van een voordeelontneming (VOM)?

Verontreiniging	Alle verdachten		Enkel verdachten met gevorderd VOM		Aantal TLL met gevorderd VOM t.o.v. totaal aantal TLL (2)/(1)
	Aantal TLL (1)	% t.o.v. totaal TLL	Aantal TLL (2)	% t.o.v. TLL met gevorderd VOM	
Grondwaterverontreiniging	79	2,65%	26	9,59%	32,91%
Bodemverontreiniging	228	7,64%	45	16,61%	19,74%
Geen info beschikbaar	413	13,83%	48	17,71%	14,12%
Oppervlaktewaterverontreiniging	263	8,82%	29	10,70%	11,03%
Andere	189	6,34%	20	7,38%	10,58%
Geurhinder	116	3,89%	12	4,43%	10,34%
Geluidshinder	448	15,02%	44	16,24%	9,82%
Afval	1092	36,61%	69	25,46%	6,32%
Geen verontreiniging	155	5,20%	7	2,58%	4,52%

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

Totaal alle types verontreiniging	2983		271		9,08%
--	-------------	--	------------	--	--------------

Blijkt dat beklaagden die zich dienden te verantwoorden voor tenlasteleggingen waarbij grondwaterverontreiniging (33%), bodemverontreiniging (20%), oppervlaktewaterverontreiniging (11%), geurhinder (10%) of geluidshinder (10%) werd vastgesteld, een meer dan gemiddelde kans (9,08%) hebben om met de vordering van een voordeelontneming geconfronteerd te worden.

9. De brede diversificatie van de casuïstiek vormt wellicht dé verworvenheid van het voorbije decennium en getuigt van een actief verkennende houding van de parketten. Op deze achtergrond, treft het des te meer dat niet één gekende toepassing van de voordeelontneming, in de gepubliceerde rechtspraak en onze beide databestanden, een schending betreft van de natuurbeheerwetgeving³⁰. Nochtans kan ook dit type misdrijven tot wederrechtelijke vermogensvoordelen leiden. Zo brengt onvergunde houtkap een kostenbesparing of illegale opbrengst mee, al naargelang het hout voor eigen gebruik werd behouden of werd verhandeld. Het scheuren van permanent historisch grasland om er landbouwgewassen te telen, leidt tot inkomsten uit oogst. Illegale vogelvangst kan, in voorkomend geval, de aankoop van legaal gekweekte exemplaren uitsparen. Jagen of vissen zonder de vereiste vergunning brengt onder meer de besparing mee van de kost van de vergunning. *Etcetera.*

IV. De afgeroomde bedragen

10. Wat zijn de bedragen die worden verbeurdverklaard? In welke mate volgt de zetel het parket op dit punt? Hoe situeren de afgeroomde bedragen zich t.o.v. de boetebedragen? We beantwoorden deze vragen met gebruik van het *Environmental Lawforce* – bestand.

11. De informatie in Tabel 5 betreft uitsluitend de beklaagden aan wie een voordeelontneming werd opgelegd. De tabel bundelt gegevens over de bedragen die het openbaar ministerie vorderde en de

³⁰ De milieurechtspraak die in het *Environmental Lawforce* - bestand werd opgenomen, werd geselecteerd op het voorkomen in de onderscheiden zaken van minstens één tenlastelegging die betrekking had op de schending van milieuhygiënerecht. Zie dienaangaande BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), nr. 6. Dit brengt mee dat de bestraffing van schendingen van het ruimtelijke orderings- en natuurbeheerrecht er slechts aan bod komt voor zover in de zaak ook tegen het milieuhygiënerecht werd gezondigd. Het selectiemechanisme belet echter niet dat het bestand ook toepassingen van de voordeelontneming in het domein van ruimtelijke ordening en stedenbouw documenteert (zie Tabel 3). Het aantal schendingen van de natuurbeheerwetgeving dat in de selectie terug te vinden is, ligt echter erg laag (zie *ibid.*).

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

bedragen waarmee de zetel deze vorderingen honoreerde. Omdat een paar bijzonder hoog ingeschatte vermogensvoordelen het gemiddeld gevorderde vermogensvoordeel sterk hebben verhoogd, moeten we naar de mediaan- en de 80ste percentiel-bedragen kijken om zicht te krijgen op de bedragen die het openbaar ministerie meende te moeten afromen. Er blijkt dat het parket de vermogensvoordelen relatief hoger inschaalde dan de zetel.

Tabel 5. Voordeelontneming: gevorderde en toegekende bedragen (euro)

		Minimum	Gemiddelde	Maximum	Mediaan	80 ^{ste} percentiel
Eerste aanleg	Gevorderd bedrag	493	3 879 433	184 988 055	18 000	133 148
	Toegekend bedrag	500	352 124	24 212 597	12 000	31 115
Beroep	Gevorderd bedrag	500	198 049	1 967 300	28 125	217 893
	Toegekend bedrag	500	43 542	100 000	39 834	78 696

Al bij al bleken openbaar ministerie en zetel het echter meestal met elkaar eens te zijn over het af te romen bedrag. Wanneer we naar de 78 beklagden met voordeelontneming van de eerste aanleg kijken, blijkt dat in drie op vijf gevallen (46 op de 78) de zetel het gevorderde bedrag zonder wijziging overnam. In de overige gevallen schatte de strafrechter het afroombare bedrag lager in: voor 29 op de 78 beklagden werd het gevorderde bedrag verminderd. Een wijziging van het gevorderde bedrag gebeurde echter niet noodzakelijk in een voor de beklagde gunstige zin: in 3 gevallen werd het gevorderde bedrag verhoogd.

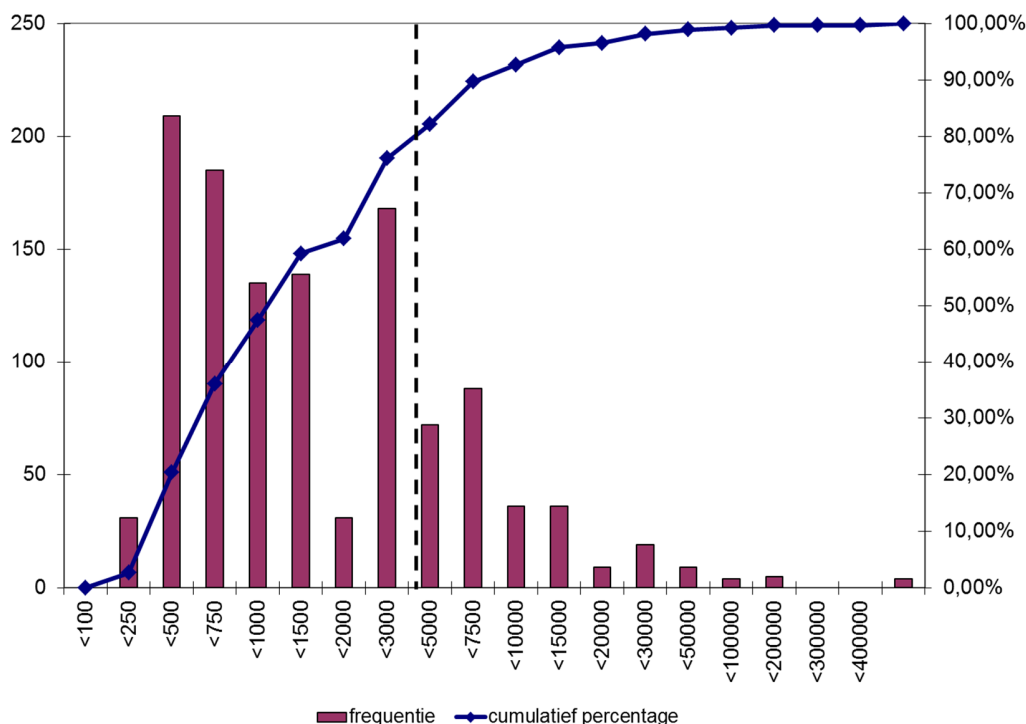
12. Wanneer we de bedragen waarvoor een voordeelontneming werd opgelegd, vergelijken met de boetebedragen (Tabel 6), zien we dat de verbeurdverklaarde bedragen beduidend hoger liggen dan de bedragen waarvoor de strafrechter bij beboeting koos. Ook hier is het nuttig niet zozeer naar de gemiddelde boetebedragen maar naar de percentielwaarden te kijken (Figuur 4).

Tabel 6. Geldboeten: de boetebedragen (na verrekening van de toepasselijke opdecimen)

Boeten	Vonnissen			Arresten		
	Algemeen	Rechtspersonen	Natuurlijke personen	Algemeen	Rechtspersonen	Natuurlijke personen
Minimum	130	275	130	250	496	250
Gemiddelde	5 559	14 569	3 787	8 110	10 733	7 061
Maximum	550 000	550 000	500 000	74 368	50 000	74 368

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

Figuur 3. Eerste aanleg: spreiding van de opgelegde boetebedragen (na verrekening van de opdecieimen)

De verschillen zijn werkelijk zeer uitgesproken. Waar het afgeroomde vermogensvoordeel gemiddeld 352.124 euro bedraagt, bedraagt de opgelegde boete, opdecieimen mee verrekend, gemiddeld 5.559 euro. En waar slechts 20% van de boeten de 4.000 euro overstijgt, ligt het 80ste percentiel bedrag van de afgeroomde voordelen op 31.115 euro.

De bedragen waarvoor de correctionele strafrechters in de jaren 2003-2006 hebben beboet, situeren zich in de laagste marge van de wettelijk toegekende mogelijkheden³¹. Ook eerder onderzoek toont aan dat de strafrechtspraktijk overwegend de laagste marge benut van de brede vorktarieven die in de wet zijn bepaald. Aldus met name ook de bevindingen uit een onderzoek naar de beboetingspraktijk van het Hof van Beroep te Gent tussen 1990 en 2000 in milieuzaken met schendingen van de wetgeving betreffende de lozingsvergunning of de milieuvergunning³². De casuïstiek in kwestie omvatte uitsluitend natuurlijke personen. De boeten die uit dat oudere en kleinschalige onderzoek bleken, bedragen, gecorrigeerd voor de inflatie in de tussenliggende jaren, gemiddeld 5.873,31 euro in eerste aanleg³³. Anders dan in het huidige onderzoek, waren de

³¹ Uitgebreid: BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009), nr. 30.

³² C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “De hoogte van strafrechtelijke boetes. Een rechtseconomische analyse van milieurechtspraak (1990 – 2000) van het Hof van Beroep te Gent”, *T.M.R.* 2003, 120 – 134.

³³ *Ibid.*, nr. 11, Tabel 3 en Tabel 4. Na verrekening van de toepasselijke opdecieimen bedroegen de gemiddelde bedragen 5.051,88 euro in eerste aanleg en 5.464,88 euro in beroep. De HICP-index (Harmonized Index of Consumer Prices)

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

vonnissen in eerste aanleg in die studie uitsluitend degene waartegen hoger beroep werd ingesteld. Desondanks treft het dat in eerste aanleg de gemiddelde boete voor natuurlijke personen in de periode 2003-2006 een 2.090 euro *lager* ligt dan in het laatste decennium van vorige eeuw. De onderzoeksbevindingen suggereren dat hogere boetebedragen op een of andere manier niet stroken met de visie die strafrechters op het beboetingsbeleid hebben.

Gelet op het voorgaande treft het des te meer dat de bedragen van de opgelegde voordeelontnemingen wel moeiteloos een paar tienduizend euro overschrijden.

Hierbij is het natuurlijk zo dat de voordeelontneming in regel een tweede vermogensstraf vormde. Gebruik van de straf bij opschorting van veroordeling gebeurt, zoals we hogerop zagen, slechts uitzonderlijk. Bij veroordeling, werd de voordeelontneming steeds opgelegd aanvullend bij een geldboete (67 beklagden), een vrijheidsberoving met geldboete (8 beklagden) of, uitzonderlijk, een werkstraf met geldboete (1 beklagde).

De meest voorkomende motivering van de straf luidt dat het maatschappelijk onaanvaardbaar zou zijn dat de betrokkene de vermogensvoordelen zou behouden die hij door het plegen van het misdrijf heeft verworven. Of kortweg: misdaad mag niet lonen. Dit eenvoudige inzicht, dat rechtstheoretisch aansluit bij het gedachtengoed van een *Corrective Justice*³⁴, blijkt een sterk appel uit te oefenen op de rechterlijke beleidsontwikkeling.

V. Welke types vermogensvoordelen worden *de facto* afgeroomd?

13. Ter ondersteuning van hun analyse van de wijze waarop vermogensvoordelen worden geraamd, ontwikkelen FAURE en FAURE & DE ROOS een typologie van de vermogensvoordelen in milieuzaken. Ze onderscheiden drie categorieën voordelen:

- ontdoken rechten en heffingen, bv. door een wederrechtelijke afvalstorting;
- opbrengsten uit milieudelicten, bv. uit een uitbating zonder vergunning, en

met basisjaar 1996 voor België is (bron: Eurostat): voor januari 1995 = 97,8; voor januari 2005 = 113,7. Deze twee data zijn *midpoint*-benaderingen voor de periodes waarvan sprake in onze studies, namelijk 1990 tot 2000 en 2003 tot 2007. Concreet moeten de bedragen uit 1995 met een factor 1.16258 (=113,7 / 97.8) worden vermenigvuldigd om te worden vergeleken met bedragen uit 2005. De factor geeft de correctie voor de inflatie in de tussenliggende jaren en drukt de bedragen in dezelfde reële (en dus vergelijkbare) termen uit.

³⁴ O.m. COLEMAN, J., "Corrective justice and wrongful gain", *Journal of Legal Studies* 1982, vol. 11(2), 421-440 en HERSHENOV, D.B., "Restitution and revenge", *Journal of Philosophy* 1999, vol. 96(2), 79-94.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

- kostenbesparingen door het achterwege laten van investeringen die dienen te gebeuren om in de legaliteit te opereren, bv. het achterwege laten van de plaatsing van een waterzuiveringsinstallatie.³⁵

Ze merken op dat enkel de eerste twee types vermogensvoordelen in de casuïstiek terug te vinden zijn; hen is geen toepassing gekend van een voordeelontneming van het derde type³⁶.

14. Een typologie van de vermogensvoordelen lijkt ons inderdaad nuttig voor het onderzoek naar de praktijkwerking van de voordeelontneming. Het is ons echter niet duidelijk waarom ontdoken rechten en heffingen een aparte categorie voordelen zouden uitmaken. Tenslotte vormen zij, net zo goed als vermeden investeringen in uiteenlopende zuiverings- en overige infrastructuur, kostenbesparingen.

In de casuïstiek uit het *Environmental Lawforce* – bestand en Doorstroombestand onderscheiden wij twee types vermogensvoordelen: vermeden kosten en illegale inkomsten.

1/ Het afgeroomde vermogensvoordeel betreft vermeden kosten in de volgende types dossiers:

- veroordelingen wegens het onvergund oppompen van grondwater (besparing van de kost voor aankoop van leidingwater);
- illegale afvalstoffenverwijdering (besparing van de kost voor een legale verwijdering);
- schending van milieuvergunningvoorwaarden (vermijding van uiteenlopende investeringen, bv. een inkuiping van mazouttanks);
- niet bewezen mestafzet en illegale mestlozingen (besparing van de kost van een legale afzet);
- schending van studie- en onderzoeksplichten (vermijding van de kost van de studie of het onderzoek);
- schending van de verplichting een milieucoördinator aan te stellen (vermijding van de loonkost van een coördinator).

2/ De rechtspraak ziet het vermogensvoordeel als illegale inkomsten die rechtstreeks uit het misdrijf voortvloeien in de volgende types dossiers:

- schendingen van machtigingsplichten, met name de milieuvergunningplicht en, een enkele keer, een erkenningsplicht;
- schendingen van de geluidshinderwetgeving die geen schending van de milieuvergunningplicht inhouden;
- overbemesting.

³⁵ FAURE (1997), nrs. 9 – 15; FAURE & DE ROOS (1997), 315 alsook 310 en 323 – 325

³⁶ FAURE (1997), nr. 15; FAURE & DE ROOS (1997), 315.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, “Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer”, *T. Strafr.* 2012, 195-205

Zowel de economist als de jurist die de pen houden in deze bijdrage zochten in de casuïstiek tevergeefs naar de afroming van één type vermogensvoordeel. De economist mist er toepassingen waar het vermogensvoordeel uit uitgestelde kosten bestaat. De jurist zoekt tevergeefs vermogensvoordelen bestaande uit “*de inkomsten uit belegde voordelen*” waarvan sprake in artikel 42, 2°, Strafwetboek. Beide categorieën overlappen ten dele.

VI. Het oordeel van de beroepsaanleg

15. Analyse van het Doorloopbestand wijst uit dat de mate waarin beroep wordt ingesteld tegen vonnissen waarin één of meer voordeelontnemingen werden opgelegd, merkwaardig hoog ligt: tegen liefst 35 op de 65 vonnissen, meer dan één op de twee (53,85%), werd beroep ingesteld. Ter vergelijking: de verhouding tussen het aantal uitspraken in eerste aanleg en in beroep over het geheel van de zaken in het *Environmental Lawforce* – bestand staat op iets minder dan één op acht (11,80%).

16. Een dieper gravende analyse, uitgevoerd op het niveau van de vorderingen tot voordeelontneming, brengt aan het licht dat de hoge kans op beroep zich uniform voordoet doorheen het geheel van de casuïstiek maar dat het resultaat van het beroep niet uniform is voor het geheel aan zaken. In het oordeel van het Hof van Beroep te Gent komt een opvallend verschil tot uiting tussen voordeelontnemingen die vermeden kosten afromen en voordeelontnemingen die illegale inkomsten wegnemen: de uitspraken van de eerste aanleg in eerstgenoemde categorie houden merkbaar beter stand dan degene in laatstgenoemde categorie. We detailleren een en ander in Tabel 7. Er blijkt duidelijk dat het de waardering is van illegale inkomsten, in het bijzonder inkomsten uit onvergunde activiteiten en uit schending van geluidsimmissienormen, die een probleem stelt.

Tabel 7. Voordeelontneming in beroep: vermeden onkosten en illegale inkomsten

Vorderingen tot voordeelontneming	Categorie I. Vermeden onkosten	Categorie II. Illegale inkomsten	Onbepaalde vorderingen	Totalen
Aantal vorderingen	40	40	10	90
Beroep	20	25	5	50
Voordeelontneming niet mogelijk (vrijspraak, andere)	4	3	2	9
Voordeelontneming mogelijk	16	22	3	41
Geen voordeelontneming	4	16	2	22
Vermindering bedrag eerste aanleg	3	4	0	7
Bevestiging bedrag eerste aanleg	9	2	1	12

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

Al bij al wordt slechts één op de vier voordeelontnemingen waartegen beroep werd ingesteld en waarover de beroepsrechter zich kan uitspreken, bevestigd. Eén op de twee wordt ongedaan gemaakt. Het vaakst voorkomende motief tot tenietdoen van het beroepen vermogensvoordeel bestaat uit de overweging dat de stukken van het dossier in onvoldoende mate het bewijs leveren van het vermogensvoordeel dan wel van een rechtstreeks oorzakelijk verband tussen het misdrijf en beweerd vermogensvoordeel.

17. *Anno* 1997 noteerden FAURE en FAURE & DE ROOS dat de berekening van het vermogensvoordeel in de praktijk een 'hot topic' (sic) vormt, en dit niet enkel in België maar ook elders, onder meer Nederland ³⁷. In het licht van de bovenstaande bevindingen moet worden aangenomen dat de waardering van vermogensvoordelen een heet hangijzer is blijven vormen, moeilijkheden is blijven stellen, in het bijzonder voor wat illegale inkomsten betreft.

VII. Tot slot: wat verder ter tafel moet liggen

18. De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen in toepassing van de artikelen 42, 3°, en 43bis Strafwetboek heeft de voorbije vijftien jaar een plaats verworven in de strafrechtelijke handhaving van het milieurecht. De verspreiding van het gebruik van de straf bij de verschillende rechtbanken van eerste aanleg en hoven van beroep is echter zeer ongelijkmatig en vertoont, over het land bekeken, grote blanco zones. Dit brengt mee dat men o.i. niet kan stellen dat zij goed ingeburgerd is geraakt. Toch brachten de voorbije jaren een erg belangrijke ontwikkeling, in die zin dat de toepassing van de voordeelontneming, die zich aanvankelijk op de afvalstoffenwetgeving toespitste, in relatief snel tempo een brede diversificatie heeft ondergaan, en thans ook de wetgeving bestrijkt inzake milieuvergunningen, grondwater- en oppervlaktewaterenbescherming, bodemsanering, meststoffen, geluidshinder, ... Enkel het natuurbeheerrecht vormt voorlopig, in weerwil van toepassingspotentieel, een onontgonnen terrein.

Wanneer we naar de data kijken die beschikbaar zijn voor de casuïstiek in het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent, stellen we vast dat de zetel zich in ruime mate aansluit bij het vorderingsbeleid van de parketten voor wat het principe van een voordeelontneming betreft. De af te romen bedragen schat hij eerder lager in dan het parket, maar ze liggen wel beduidend hoger dan de boetebedragen. Daar waar de milieustrafrechter zijn boeten beperkt houdt, en amper gebruik

³⁷ FAURE (1997), nr. 1; FAURE & DE ROOS (1997), 293.

To refer to as: C.M. BILLIET & S. ROUSSEAU, "Milieucriminaliteit: verbeurdverklaring van wederrechtelijk verworven vermogensvoordelen in cijfer", *T. Strafr.* 2012, 195-205

maakt van de brede marges die de wettelijke maximumstraffen bieden, legt hij bij voordeelontneming de pijn in de portefeuille doorgaans wel relatief hoog. De idee dat misdaad niet mag lonen, blijkt een sterk appel uit te oefenen op zijn bestraffingsbeleid. Wanneer we het geheel aan gekende toepassingen van de straf doornemen, stellen we vast dat er twee categorieën in te onderscheiden vallen: ontneming van het wederrechtelijke voordeel dat bestaat uit vermeden kosten en van het wederrechtelijke voordeel dat bestaat uit illegale inkomsten. Uitgestelde kosten leiden – voorlopig? – niet tot een herkenning en afroaming van vermogensvoordelen.

Het Doorstroombestand leert ons dat de kans op beroep abnormaal hoog ligt: in één op de twee zaken met voordeelontneming wordt beroep ingesteld, daar waar de beroepsgang over het geheel van de *Environmental Lawforce* –zaken slechts één dossier op de acht dossiers betreft. Wanneer we, in dit zelfde bestand, kijken naar de uitkomst van het beroep, blijkt er zich een probleem voor te doen bij de afroaming van vermogensvoordelen die uit illegale inkomsten bestaan. Het oordeel van de eerste aanleg houdt er vaak geen stand in beroep.

19. De meeste rechtshandhavers zijn vertrouwd met BECKER's rechtseconomische analyse van de beslissing om de wetgeving na te leven dan wel te schenden: de beslissing stoelt op een rationele afweging van de kosten van naleving *versus* de kosten van overtreding, te berekenen als pakkans x boete³⁸. In het licht van wat ons empirisch onderzoek ons heeft geleerd over de bedragen die bij wijze van voordeelontneming worden afgeroomd en de beboetingsbedragen, staat het ons voor dat de functie van de voordeelontneming voor wat ons milieustrafrecht betreft ook herbekeken moet worden vanuit BECKER's beleidsmodel. In welke mate ligt het ontradende effect dat van de straf uitgaat inderdaad in de boodschap dat misdaad niet kan lonen, in een afroaming van misdrijfvoordelen in de ruime zin van het woord? Dit vormt o.i. een eerste onderwerp voor verder onderzoek.

Een tweede onderwerp voor verder onderzoek betreft de waardering van de vermogensvoordelen en zou zowel een beschrijvend als een normatief luik moeten hebben. Wat loopt er precies mis met de berekening van illegale inkomsten? Hoe zou het beter kunnen? Wat met afroaming van uitgestelde kosten? Wat kan beter over geheel de lijn?

Onze eerstvolgende publicaties over de voordeelontneming zullen op beide onderwerpen ingaan. We gaan het verdere onderzoek interdisciplinair voeren, met samenvoeging van de inzichten en expertise uit het recht, de economie en de rechtseconomie.

³⁸ Basisartikel: G.S. BECKER, "Crime and punishment: an economic approach", *Journal of Political Economy* 1968, vol. 76, 169 – 217.